

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לענין קצוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשדין להו כשלושה וה"ה לשנים אכל לא מצי למימר כחד דמיין לאינן יכולות לזמן דהא קתני נשים מומנות לעצמן ורש"י פירש כחרי לענין חובה דאינן חייבות לזמן ואם רצו מומנות והוא הדין לשנים: **שאני** התם דאיבא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו צנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מומנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מומנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מומנות וכן משמע ק"ת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועוד דמדמה ליהב הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר צריש ערכין (דף ג. וס) הכל מחוייבין צוימן לאחיי נשים לענין כשות קאמר ולא לענין חובה ונשים לרין עיון אם יוכלו צרכת היזמון של אנשים מאחר שאין מציינות ויש מציאין ראה שיואלות מדאמר לקמן סופר מבין צבור יולא מכאן אמאי והא איבא דעות שאני התם משום פריצותא ונשים דלכל פריצותא. מילי לא חשיבי, לענין זימן כיון דחייבות בברכת המזון וכן הלכתא משום דאמר עבדים. ועבדים נשים אם רצו לזמן אין מומנות משום פריצותא. גופא אמר רב דמיא אמר רב שלשה שאכלו באחת איבא דעות מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעין קלא דאמר אחינאי אחינאי. אמר רב זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מוכרי אלהינו עד דאית רחיבי בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לארכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לעינים, כלומר, דאחד חייב להפסיק לעינים ואחר שברכו ברכת זימן אמ רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ונשים אין מפסיקין לחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיבדק הרושות בידם, הכי מוכח שנובי דלמלא. ויהודי בר מרימו ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ויפתא בהדי הדרי. פ"י, היינו פת והיינו נגמא. ולא היה בהו מר הדוח מופלג מחבירה לברוכי להו. פ"י, לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין. ואין זימן למפרע. כלומר, אין זימן אחר הברכה. ונגיא איך דהיי זה מנוחה. איקנמא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיצא בהן שתי סוף ברכות הרי זה משבות. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהיה בתראה הוה ענה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואחו לולולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיה ברכה אחרונה וכיצא בה כל ברכה אחרונה עינין אחריה אמן.

רבינו הגאון

ת"ש נשים מומנות לעצמן ועבדים מומנות לעצמן נשים ועבדים וקטניו אם רצו לזמן אין מומנות וכו' אמאי והא איבא דעות שאני התם משום פריצותא. ונשים דלכל פריצותא. מילי לא חשיבי, לענין זימן כיון דחייבות בברכת המזון וכן הלכתא משום דאמר עבדים. ועבדים נשים אם רצו לזמן אין מומנות משום פריצותא. גופא אמר רב דמיא אמר רב שלשה שאכלו באחת איבא דעות מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעין קלא דאמר אחינאי אחינאי. אמר רב זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מוכרי אלהינו עד דאית רחיבי בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לארכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לעינים, כלומר, דאחד חייב להפסיק לעינים ואחר שברכו ברכת זימן אמ רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ונשים אין מפסיקין לחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיבדק הרושות בידם, הכי מוכח שנובי דלמלא. ויהודי בר מרימו ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ויפתא בהדי הדרי. פ"י, היינו פת והיינו נגמא. ולא היה בהו מר הדוח מופלג מחבירה לברוכי להו. פ"י, לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין. ואין זימן למפרע. כלומר, אין זימן אחר הברכה. ונגיא איך דהיי זה מנוחה. איקנמא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיצא בהן שתי סוף ברכות הרי זה משבות. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהיה בתראה הוה ענה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואחו לולולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיה ברכה אחרונה וכיצא בה כל ברכה אחרונה עינין אחריה אמן.

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לענין קצוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשדין להו כשלושה וה"ה לשנים אכל לא מצי למימר כחד דמיין לאינן יכולות לזמן דהא קתני נשים מומנות לעצמן ורש"י פירש כחרי לענין חובה דאינן חייבות לזמן ואם רצו מומנות והוא הדין לשנים: **שאני** התם דאיבא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו צנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מומנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מומנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מומנות וכן משמע ק"ת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועוד דמדמה ליהב הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר צריש ערכין (דף ג. וס) הכל מחוייבין צוימן לאחיי נשים לענין כשות קאמר ולא לענין חובה ונשים לרין עיון אם יוכלו צרכת היזמון של אנשים מאחר שאין מציינות ויש מציאין ראה שיואלות מדאמר לקמן סופר מבין צבור יולא מכאן אמאי והא איבא דעות שאני התם משום פריצותא ונשים דלכל פריצותא. מילי לא חשיבי, לענין זימן כיון דחייבות בברכת המזון וכן הלכתא משום דאמר עבדים. ועבדים נשים אם רצו לזמן אין מומנות משום פריצותא. גופא אמר רב דמיא אמר רב שלשה שאכלו באחת איבא דעות מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעין קלא דאמר אחינאי אחינאי. אמר רב זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מוכרי אלהינו עד דאית רחיבי בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לארכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לעינים, כלומר, דאחד חייב להפסיק לעינים ואחר שברכו ברכת זימן אמ רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ונשים אין מפסיקין לחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיבדק הרושות בידם, הכי מוכח שנובי דלמלא. ויהודי בר מרימו ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ויפתא בהדי הדרי. פ"י, היינו פת והיינו נגמא. ולא היה בהו מר הדוח מופלג מחבירה לברוכי להו. פ"י, לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין. ואין זימן למפרע. כלומר, אין זימן אחר הברכה. ונגיא איך דהיי זה מנוחה. איקנמא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיצא בהן שתי סוף ברכות הרי זה משבות. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהיה בתראה הוה ענה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואחו לולולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיה ברכה אחרונה וכיצא בה כל ברכה אחרונה עינין אחריה אמן.

דניחא להו דמקבע להו **חצונה**. דגדול המצווה ועושה: **אם רצו אין מומנים**. כדמפרש טעמא לקמן שאין קביעותא נאה משום פריצותא צין דנשים צין דמשכז זכור דעבדים צקטנים: **דאפילו מאה כפרי דמיין**. לענין חובה דאינן חייבות לזמן ואם רצו מומנות והוא הדין לשנים: **דאיכא דעות**. דלע"ג דלענין חובה אינן חייבות לענין כשות דעות שלשה חשיבי להודות טפי משני אנשים דאיכא משום גדלו לה' אחי: קוראין לה. להודיעו שהם רוצים לזמן ויפנה אליהם צמקוס מעמדו ודי להם צרך: **ומזמנין עליו**. ורש"י פ"י שאינו צל אללס: **ואמר רבי זירא לומר שאין ברכה היזמון ציניהן**. לא צל ללמדנו אלל שאין צריכין זימן דכיון דלחד זולא צברכת חזרו אשמעינן זימן דלי יש זימן צרכת שניהם היא שהרי אומר נצרך והוא עונה צרוך הוא: **לאו דשמיע להו מרבי יוחנן**. דבר מערבא הוא דלילו רב צבצל הוה וצני מערבא היכא שמיע להו: **והוא דקרו ליה ועני**. שסמוך הוא אללס ועונה צרוך הוא: **לא אמרן**. דלא צריך למיתי גבייהו אלל שלשה אכל עשרה שיטרפו משום הוכרת השם עד דאתי גבייהו: **נראין כעשרה**. דאין אדם ממנה להצמין צין עשרה לתעשה: **מלוה ליהלק**. ולצרך כל אחד צפני עלמנו צין צרכת המוציא צין צרכת המזון: **אחד מפסיק לעינים**. אם גמרו השנים סעודתן ורוליין לזמן דרך ארץ הוא שיהא האחד מפסיק את סעודתו עד שזמנו עליו עד צרכת הזן דהיינו צרכת זימן וחזר וגומר סעודתו אצל שנים אין עליהם להפסיק בשביל היחיד וימתין עד שיגמרו: **לפנים משורת הדין**. לאחשזניה: **לא הוה צנו**. מופלג בחכמה וצוקנה מן השנים: **דאיכא אדם גדול**. שהגדול מבין דפסקיין לקמן הלכתא (דף מו:): **צל ומלאן**. אחד מן השוק צל ומלאן שלשה שהיו מומנין: **צרוך ומצור**. דלא מצי למימר שאכלנו משלו: **הא**. דקאמר צרוך ומצור. כדאשכחניהו דקאמר המזמן נצרך. אצל אשכחניהו דענו צרוך הוא עונה צמרייהו אמן: **הא צבונה ירושלים**. שהיא סוף ברכות הרי זה משוכח וכן צסוף ברכות דקריאת שמע שחרית וערבית. ואחר כל צרכותיו דקתני צברייתא הרי זה משוכח אחר גמר כל צרכותיו קאמר ואחר כל צרכותיו דקתני הרי זה מגונה צסוף כל צרכה וצרכה קאמר: **כי היכי דלשמעו פועלים**. וידעו שנגמרה כל הצרכה שהרי אין המצרך עונה אמן אלל לצסוף: **וליקומו**. לעצדיתייהו. ואי משום דקמפקע להו מהטוב והמטיב לא איכפת ליה דקסצר דלאו דלוריימא היא אלל ציבנה תקנוה על הרוגי צימר שנתנו לקצורה: **רב אשי עני**. לההוא אמן צלחשה כי היכי דלא לשמעו וידעו ששם גמר הצרכות וזולו צהטוב והמטיב. ומיהו משום דסוף כל צרכותיו היה ומלא צברייתא ה"ז משוכח לא סגי דלא עני ליה: קטינא

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לענין קצוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשדין להו כשלושה וה"ה לשנים אכל לא מצי למימר כחד דמיין לאינן יכולות לזמן דהא קתני נשים מומנות לעצמן ורש"י פירש כחרי לענין חובה דאינן חייבות לזמן ואם רצו מומנות והוא הדין לשנים: **שאני** התם דאיבא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו צנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מומנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מומנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מומנות וכן משמע ק"ת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועוד דמדמה ליהב הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר צריש ערכין (דף ג. וס) הכל מחוייבין צוימן לאחיי נשים לענין כשות קאמר ולא לענין חובה ונשים לרין עיון אם יוכלו צרכת היזמון של אנשים מאחר שאין מציינות ויש מציאין ראה שיואלות מדאמר לקמן סופר מבין צבור יולא מכאן אמאי והא איבא דעות שאני התם משום פריצותא ונשים דלכל פריצותא. מילי לא חשיבי, לענין זימן כיון דחייבות בברכת המזון וכן הלכתא משום דאמר עבדים. ועבדים נשים אם רצו לזמן אין מומנות משום פריצותא. גופא אמר רב דמיא אמר רב שלשה שאכלו באחת איבא דעות מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעין קלא דאמר אחינאי אחינאי. אמר רב זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מוכרי אלהינו עד דאית רחיבי בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לארכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לעינים, כלומר, דאחד חייב להפסיק לעינים ואחר שברכו ברכת זימן אמ רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ונשים אין מפסיקין לחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיבדק הרושות בידם, הכי מוכח שנובי דלמלא. ויהודי בר מרימו ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ויפתא בהדי הדרי. פ"י, היינו פת והיינו נגמא. ולא היה בהו מר הדוח מופלג מחבירה לברוכי להו. פ"י, לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין. ואין זימן למפרע. כלומר, אין זימן אחר הברכה. ונגיא איך דהיי זה מנוחה. איקנמא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיצא בהן שתי סוף ברכות הרי זה משבות. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהיה בתראה הוה ענה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואחו לולולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיה ברכה אחרונה וכיצא בה כל ברכה אחרונה עינין אחריה אמן.

והא מאה נשי בתרי גברי דמיין. לענין קצוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה ואפילו הכי חשדין להו כשלושה וה"ה לשנים אכל לא מצי למימר כחד דמיין לאינן יכולות לזמן דהא קתני נשים מומנות לעצמן ורש"י פירש כחרי לענין חובה דאינן חייבות לזמן ואם רצו מומנות והוא הדין לשנים: **שאני** התם דאיבא דעות. מכאן משמע דנשים יכולות לזמן לעצמן וכן עשו צנות רבינו אברהם חמיו של רבינו יהודה ע"פ אביהן ומיהו לא נהגו העולם כן וקשה אמאי לא נהגו מדקתני מומנות משמע דקאמר חייבות לזמן וי"ל דנשים מומנות לעצמן היינו אם רצו לזמן מומנות וכן משמע ק"ת הלשון מדקתני בסמוך נשים ועוד דמדמה ליהב הגמרא לשנים משמע דחובה ליכא והא דקאמר צריש ערכין (דף ג. וס) הכל מחוייבין צוימן לאחיי נשים לענין כשות קאמר ולא לענין חובה ונשים לרין עיון אם יוכלו צרכת היזמון של אנשים מאחר שאין מציינות ויש מציאין ראה שיואלות מדאמר לקמן סופר מבין צבור יולא מכאן אמאי והא איבא דעות שאני התם משום פריצותא ונשים דלכל פריצותא. מילי לא חשיבי, לענין זימן כיון דחייבות בברכת המזון וכן הלכתא משום דאמר עבדים. ועבדים נשים אם רצו לזמן אין מומנות משום פריצותא. גופא אמר רב דמיא אמר רב שלשה שאכלו באחת איבא דעות מהן לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני. פירוש, דשמעין קלא דאמר אחינאי אחינאי. אמר רב זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה וכו'. והני מילי בשלשה אבל בעשרה לא מוכרי אלהינו עד דאית רחיבי בהדיהו, וכן הלכתא דכיון דבעו לארכורי שם בציר מעשרה לא יכלי. שלשה שאכלו באחת אחד מפסיק לעינים, כלומר, דאחד חייב להפסיק לעינים ואחר שברכו ברכת זימן אמ רצה לגמור סעודתו לעצמו מברך המוציא ואוכל כל צרכו ושוב מברך ברכת המזון לעצמו. ונשים אין מפסיקין לחיד. פירוש, אין חייבין להפסיק, ומיהו אי בעי למיבדק הרושות בידם, הכי מוכח שנובי דלמלא. ויהודי בר מרימו ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי ברכי ויפתא בהדי הדרי. פ"י, היינו פת והיינו נגמא. ולא היה בהו מר הדוח מופלג מחבירה לברוכי להו. פ"י, לא היה אחד מופלג ומעולה בחכמה אלא כולן שוין. ואין זימן למפרע. כלומר, אין זימן אחר הברכה. ונגיא איך דהיי זה מנוחה. איקנמא בשאר ברכות, אבל בבונה ירושלים וכיצא בהן שתי סוף ברכות הרי זה משבות. ומפרש בתלמוד ארץ ישראל כאן לכתחלה כאן לבסוף. ורב אשי דהיה בתראה הוה ענה אמן דבונה ירושלים בלחישא, כי היכי דלא לימרו סליקא ברכת המזון ואחו לולולי בברכת הטוב והמטיב. שמע מינה דמשום שהיה ברכה אחרונה וכיצא בה כל ברכה אחרונה עינין אחריה אמן.

הגהות הב"ח

(א) גבי נראין כעשרה. כ"ב ע"ל סוף דף מ"ז. (ב) שם כ"ד אינש איניש לנפשיה: (ג) שם אחר כל צרכותיו: (ד) שם דלא לודולוי ובינן כעטוי: (ה) רש"י דיה לא הוה צנו חד מופלג:

הגהות הגר"א

[א] גבי וזא נקוס אפי מאה (והא מאה) תמי"א:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש הוסיף, ולענין קריאת המגילה וקריאת ס"ת. ב. בתוס' ר"ש כתב, וגם דמולוי ובינן מינה תלמודא לעינים דמאה נשים כחרי היינו אם רצו לזמן מומנות. ג. בתוס' ר"ש גרס, ברוך ומצורך שמו דהול וסוף ברכות (השמיט את המלה הזאת). ד. בתוס' ר"ש כתב, כיון שיכתב דהוי סיום ברכה דסוף פסוקי דומרא וכן שמו דהול וסוף ברכות י"ח וכיצא בהם. ז"בסוף דבריו כתב"י הא דנטק בהנה ירושלים לברכות כקטיה דצ"ג דאינה סיום כל הברכות אלא סיום ברכות דאורייתא.

מוסף רש"י

נשים מומנות לעצמן. שלש נשים, וכן שלשה עבדים, אכל אין שמי מטיב או שני עבדים מלטרפין מה אנשים, לפי שש צמקוס עם שאין צמקוס ועבדים, שאין הנשים אומרות בריית ואין העבדים אומרים על מלמנו (ערכין מ:). מצוה ליהלק. האיל ואין לאן שלשה (וחיין ק"ג). אין זימן למפרע. משצריך, ודי זימן לא ילא (לקמן מ:).

והטוב והמטיב. וא"ת ואמאי פותחת צנרון והלא סמוכה לחצרתה היא ויש לומר דנתקנה צפני עלמיה (היא) צנציל הרוגי ציתרי) וא"ת אמאי אינה חותמת צנרון וי"ל משום דקצרה היא רק שתקנו לאחר כך^א שלש מלכיות ושלש גמולות ושלש הטבות ונאמן אמה של צנרת ההפטרה הוא מן הצנרת העליונה^ב ולכן הוא נכתב גדול צנימים הראשונים היו רגילין לעמוד כל הקהל ולומר בקול רם נאמן אמה וכו' כשהיה התינוק מגיע שם: **להיבן** הוא חוור. פירש רש"י דקאי לאחר דפסקי לשיני וממתיין לאחרים עד הון והיכן חוור לאחר סעודתו צנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק ומינה דא"כ היכי הלכתא למקום שפסק אחרי שאכל אחר כך פשיטא דיחזור אפילו להון דהא הון דאורייתא ע"כ נריך לומר דקאי אהא דאמרינן לעיל להמנצך אומר נצרך שאכלנו משלו והמסובין עונים צרוך שאכלנו משלו וצטוו חיינו להיכן הוא חוור המנצך לאחר שיענו המסובין חוור לראש שהמנצך חוור ואומר נצרך שאכלנו משלו וצטוו חיינו ורצנן אמרי למקום שפסק שאומר צרוך שאכלנו משלו וכן הלכתא והר"מ מאייצנר^א פירש דקאי אשלושה שאכלנו וילא אחד מהם לשוק קוראים לו ומזמנים עליו ולעיל נמי הכי פירושו עד היכן מקום זימון שצריך להו לאותו אחד דקרו ליה ועני עד נצרך ומכאן ואילך ילך לדרכו ואינם נריכים האחרים עוד לזירופו והכא צני לאותו מן השוק להיכן הוא חוור למקום שפסק דהיינו למר מהזן ואילך^ב ולמר מנצרך והשתא ניחא דלא **כך** וזמרא איקלע צבי רב אשי **איתרע** ביה **מיצתא**. וכוותיה קיימא לן והכי מנצרכין צאי^א אמ"ה האל הטוב והמטיב^ב אל אמת דיין אמת שופט צדק ולוקח במשפט אמת שופט צדק שאלה האבות והשנים שפסקו עבדיו ועמו ולמעלה הימנו, ואם הן צמתיא גרס גדול מסב צראש השני למטה הימנו ואזו כלפי מרגלותיו

והוא מימנו ואז לא מתריץ ויציב כי צני אמרינן בשבת צפ' צמה צהמ (ד' נא): לוי ורב הונא בר חימיא הו קא אזלי צארוחא קדמה חמריה דרב הונא לחמרא דלוי צעי רב הונא לפוקי מדעתיה דלוי כו' אלמא מכזבים צדרכים וי"ל כשילאו לדרך כחמד מכזבין צדרכים אכל אס כל אחד ילך לדרכו ופגשו זה בזה ואירע להם דרך למקום אחד אין מכזבים: אין

ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך הטוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם בברוך מכלל דברכה בפני עצמה היא ואמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל כדתניא^א מה הם אומרים בבית האבל ברוך הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח וברוך הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת^ב שופט צדק לוקח במשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרוצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים להיבן הוא חוור רב זביד משמיה דאביי אמר חוור לראש רבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה וכי בעי אשתעווי בהדיה^א מתריץ תרוצי ויתבי ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין כולן א"ל לאלתר מיתתו תכא קמיה מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן וגדול יתיב וידיו מוזהמות עד שנוטלין כולן א"ל לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא^ב כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו ימים הראשונים מתחילין מן הגדול המים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמוגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר אשי אמר רב^א כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הו יתבי במעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ירך חזייה דקא מרתת אמר ליה^ב בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך ת"ר ואין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ולא

ויש מהן חוסס ולא פוסת. כגון צרכה הסמוכה לחצרתה שהרי כבר פתח בצרכה ראשונה. וצרכה אחרונה שצדקתא שמע אמת ויציב אמת ואמונה שאע"פ שק"פ מפסיק צינתיא לצרכות דלפניה סמוכה והוא לא סמוכה לחצרתה: הטוב והמטיב וכו'. ללא סמוכה לחצרתה היא שאינה מצרפת המזון אלא על קצורת הרוגי ציתר תקניה: **שהרי עוקרים אוסה צניס האכל** אליצא דר"ע: **להיכן הוא חוור.** מי שנצטרף לזימון ואמרן לעיל^א אליצא דרב ששת צרכת זימון עד הון והוצרך זה להיות מפסיק אכילתו עד שיגמור המנצך צרכת הון וחזר זה שהפסיק לשיניס וגמר סעודתו להיכן הוא חוור לצרך לאחר שיגמור סעודתו: **חוור לראש.** לתחלת הון שהרי נתחייב צימון שצמחלה הוקצע צג^א: **למקום שפסק.** לצרכת הארץ כשאר יחיד: **ה"ג אף על גב דרצנן אסון פרסאי צנריי סעודה צקאי מינייכו: בזמן שהן שני מטות.** רגילין היו לאכול בהסבה על צד השמאלית מוטה ורגליו לארץ איש איש על מטה אחת: **בזמן שהן שנים גדול מסב צראש.** כלומר מסב תחלה על מטתו: **ושני לו למעלה הימנו.** מטת השני לגד מראשותיו של גדול: **ובזמן שהן שלשה גדול מסב צראשע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו.** לגד מרגלותיו: **וכי צעי אשתעווי מסריץ תרוצי ויסיב.** ואס רצה הגדול לדבר עם שני לו צריך הוא לוקח עצמו ממסובתו לישב זקוף דכל זמן שהוא מוטה אינו יכול לדבר עמו לפי שהשני לו אחורי ראשו של גדול הוא ופני הגדול מסובין לגד אחר וטוב לו שיצב שני לו למטה הימנו וישמע דבריו כשהוא מוטה: **צמחוג.** מראים צדיהם וצאצאצותיהם צרמחה: **מים ראשונים מהיכן** שאלו מציאין מיד לפניו ואוכל. ולפני כל אחד ואחד היו מציאין שלחן קטן: **לא מסלקי ספא.** מקמי גדול עד דמשו כולהו וצעדו שהוא אוכל האחרים נוטלין מים אחרונים: **שני לו למטה הימנו.** שאס לוהרך גדול לספר עמו לא יחא צריך לוקח: **ובזמן שהם ג' שני לו למעלה הימנו.** ואס צא לספר מספר עם השלישי לו ואס צא לספר עם השני לו טוב הוא שזקוף ולא ישפיל את השני לו לפני קטן ממנו שיהא הוא למטה וקטן ממנו למעלה הימנו: **מסחילין מן הגדול.** ולא לתר מעיילי תכא קמיה: **ובזמן שהם מאה.** לאו דוקא דה"ה עשרה ולכל יתר מה' שגנאי הוא שסלקו השלחן מלפני הגדול כשיטול ידיו וימתין שם יושב וצטל עד שיטול כלם לפיכך כשהם יומר מחמשה מתחילין מן הקטן היושב צדק ואין מסלקין שלחן

מלפני הגדול עד שיגיעו המים לחמשה שאללו: **וחזורים ומסחילין מן הגדול.** ונוטלין שלחן מלפניו: **למקום שמים אחרונים חוזרים.** כשמגיעים לחמשה אס נטל הגדול הוא מצרך ואס כזה לאחר לטול קודם לו הוא מצרך: **הנוטל ידיו צאחרונה סהלא.** אותו שנטל בתחלת החמשה אחרונים קורא תחלה צאחרונה: **אין מכבדין.** לומר היה אמה קודם: **לא צדרכים.** הולכי דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני ול

רבינו חננאל

תנו רבנן מהו אומר בבית האבל אף הטוב והמטיב, ר' עקיבה אומר דיין אמת וקיימא לן כמר זוטרא דאמר אל אמת דיין אמת נוחן בצדק ולוקח במשפט (שופט) [שליט] בעלמיה לעשות בו כרצונו והכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו חייבין אנו להודות לו ולברכו. ואף על גב דקיימא לן דהלכתא כרב ששת באיסורי וברכות איסורי אילן [הלכתא כרב חזקון] דהא דקאי טעמיה ביותא. תוב מדקא אביעי לן להיכן [הוא] חוור המנצך ברכת הוימוק, ואמר רב זביד חוור לראש, פ"י חוור ומחיל לברך שאכלנו משלו וטבוחו חיינו ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם הון את כול'. ורבנן אמרי למקום שפסק, כלומר אינו קשה מהזן שהרי לא^א ספר צינתיים: **כך** וזמרא איקלע צבי רב אשי **איתרע** ביה **מיצתא**. וכוותיה קיימא לן והכי מנצרכין צאי^א אמ"ה האל הטוב והמטיב^ב אל אמת דיין אמת שופט צדק ולוקח במשפט אמת שופט צדק שאלה האבות והשנים שפסקו עבדיו ועמו ולמעלה הימנו, ואם הן צמתיא גרס גדול מסב צראש השני למטה הימנו ואזו כלפי מרגלותיו

והוא מימנו ואז לא מתריץ ויציב כי צני אמרינן בשבת צפ' צמה צהמ (ד' נא): לוי ורב הונא בר חימיא הו קא אזלי צארוחא קדמה חמריה דרב הונא לחמרא דלוי צעי רב הונא לפוקי מדעתיה דלוי כו' אלמא מכזבים צדרכים וי"ל כשילאו לדרך כחמד מכזבין צדרכים אכל אס כל אחד ילך לדרכו ופגשו זה בזה ואירע להם דרך למקום אחד אין מכזבים: אין

ויש מהן חוסס ולא פוסת. כגון צרכה הסמוכה לחצרתה שהרי כבר פתח בצרכה ראשונה. וצרכה אחרונה שצדקתא שמע אמת ויציב אמת ואמונה שאע"פ שק"פ מפסיק צינתיא לצרכות דלפניה סמוכה והוא לא סמוכה לחצרתה: הטוב והמטיב וכו'. ללא סמוכה לחצרתה היא שאינה מצרפת המזון אלא על קצורת הרוגי ציתר תקניה: **שהרי עוקרים אוסה צניס האכל** אליצא דר"ע: **להיכן הוא חוור.** מי שנצטרף לזימון ואמרן לעיל^א אליצא דרב ששת צרכת זימון עד הון והוצרך זה להיות מפסיק אכילתו עד שיגמור המנצך צרכת הון וחזר זה שהפסיק לשיניס וגמר סעודתו להיכן הוא חוור לצרך לאחר שיגמור סעודתו: **חוור לראש.** לתחלת הון שהרי נתחייב צימון שצמחלה הוקצע צג^א: **למקום שפסק.** לצרכת הארץ כשאר יחיד: **ה"ג אף על גב דרצנן אסון פרסאי צנריי סעודה צקאי מינייכו: בזמן שהן שני מטות.** רגילין היו לאכול בהסבה על צד השמאלית מוטה ורגליו לארץ איש איש על מטה אחת: **בזמן שהן שנים גדול מסב צראש.** כלומר מסב תחלה על מטתו: **ושני לו למעלה הימנו.** מטת השני לגד מראשותיו של גדול: **ובזמן שהן שלשה גדול מסב צראשע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו.** לגד מרגלותיו: **וכי צעי אשתעווי מסריץ תרוצי ויסיב.** ואס רצה הגדול לדבר עם שני לו צריך הוא לוקח עצמו ממסובתו לישב זקוף דכל זמן שהוא מוטה אינו יכול לדבר עמו לפי שהשני לו אחורי ראשו של גדול הוא ופני הגדול מסובין לגד אחר וטוב לו שיצב שני לו למטה הימנו וישמע דבריו כשהוא מוטה: **צמחוג.** מראים צדיהם וצאצאצותיהם צרמחה: **מים ראשונים מהיכן** שאלו מציאין מיד לפניו ואוכל. ולפני כל אחד ואחד היו מציאין שלחן קטן: **לא מסלקי ספא.** מקמי גדול עד דמשו כולהו וצעדו שהוא אוכל האחרים נוטלין מים אחרונים: **שני לו למטה הימנו.** שאס לוהרך גדול לספר עמו לא יחא צריך לוקח: **ובזמן שהם ג' שני לו למעלה הימנו.** ואס צא לספר מספר עם השלישי לו ואס צא לספר עם השני לו טוב הוא שזקוף ולא ישפיל את השני לו לפני קטן ממנו שיהא הוא למטה וקטן ממנו למעלה הימנו: **מסחילין מן הגדול.** ולא לתר מעיילי תכא קמיה: **ובזמן שהם מאה.** לאו דוקא דה"ה עשרה ולכל יתר מה' שגנאי הוא שסלקו השלחן מלפני הגדול כשיטול ידיו וימתין שם יושב וצטל עד שיטול כלם לפיכך כשהם יומר מחמשה מתחילין מן הקטן היושב צדק ואין מסלקין שלחן

מלפני הגדול עד שיגיעו המים לחמשה שאללו: **וחזורים ומסחילין מן הגדול.** ונוטלין שלחן מלפניו: **למקום שמים אחרונים חוזרים.** כשמגיעים לחמשה אס נטל הגדול הוא מצרך ואס כזה לאחר לטול קודם לו הוא מצרך: **הנוטל ידיו צאחרונה סהלא.** אותו שנטל בתחלת החמשה אחרונים קורא תחלה צאחרונה: **אין מכבדין.** לומר היה אמה קודם: **לא צדרכים.** הולכי דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני ול

א [נמי] שמות סוף פי"ד ע"ש, א, ט, א, מרגוס של בשלם וצמחור בשלם וצמחור ופי' צמחור ערך ומרגו, ד, מוספתא פי"ה ה"ה, ה לעיל מג. ע"ש, ו, נש איתא אמר ליה רבי חייא, א [נמי] ח, [בדאיתא] לקמן מת: ט, וימר ציבור ממלא חמ' ספסוק קד: ד"ה חוק, ו' נע"י ש"א ועי' מג"א ס' קנפ סוף יא דל"ל סע"ג.

גלוין הש"ס

תוס' ד"ה לחיבן וכו'. ולמד מנבד. ל"ל מן נוה לך [נש"ח]:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כתב. ואע"ג דא"ר"פ לקמן שיש שם שני מלכיות לבר מדריה וכו' מ"מ אינו מוכיח אלא שמתויו של מקום האל אבניו מלכנו וכו'. ב. בתוס' ר"ש כתב. האל התי הטוב והמטיב וכו' לוקח במשפט ושליט בעשיו. ג. בתוס' ר"ש כתב. לדורלו לתרוצי נפשיה למיתב כשמדבר עם השני.

מוסף רש"י

והטוב והמטיב. אע"ג דסמיה לחצרתה. שהרי המול צנרת המזון צנרון, משום דכרכה צנריי נפשה וימנה משום הרוגי ציתר, וכלה הולאה צנרת הפירות ומלת (פסחים טז). כל הנוטל ידיו באחרונה. מים אחרונים. הוא מזומן לברכה. לצנרת המזון (ש"ל טז). חזייה. ר' חייא לרב, דקא מרתת. שמה דלא די מולכית או שמה הארמי צנצילת יזכר מים (ש"ל טז). פתחיה. כן גדולים (שבת ג). כן על תלמוד חס (נדר טז). עיין בברכת מזונא קאמר לך. כאן נמן לך שמת לנצך כרמתי, שנטול ידיו תחלה הוא מצרך (ש"ל טז).

רב ניסים גאון

שאני פיסאי דבמחוג מחוג והיו מכדין זה את זה ברמיזהו של זה ומכדין כל אחד מהן מה שחבירו אומר וכו' דמסכת חגיגה (דף א) ר' יהושע בן חנניה הוה קאי בי קיסר אחוי ליה ההוא מינא עמא דאהררניהו מאריה לאפיה מינייהו אחוי ליה אהו דו נטריה עלינו אמרו ליה לר' יהושע בן חנניה מאי אחוי לך עמא דאהררניהו מאריה לאפיה מיניה ומאי אחורי ליה דו נטריה עלינו אמרו ליה להווא מינא מאי אחורי ליה עמא דאהררניהו מאריה לאפיה מיניה ומאי אחורי לך לא ידענא אמרו בברא דלא ידע מאי מחוג ליה במחוג יתיב (בבב) איתא ירוחי קמיה מלכא וקטליו:

